

віросповідання, заборонили утиски на релігійному ґрунті та проголосили рівність прав і свобод для усіх конфесій і підданих князя Литовського і короля Польського. Переслідування за релігійними мотивами вважалося незаконним і підлягало юридичній відповідальності.

Список використаних джерел

1. Акты, относящиеся к истории Западной России : в 5 т / собранные и изданные археографической комиссией. – СПб. : Типография II отделения собственной Е. И. В. Канцелярии, 1846. – Т. 1. (1340 – 1506 гг.). – 1506 с.
2. Временник Московского общества истории и древностей российских. – Кн. 25. – Москва: Издание императорского общества истории и древностей Российских, 1855. – 242 с.
3. Малиновский И. А. Учение о преступлении по Литовскому Статуту / И. А. Малиновский. – Киев: Типография Императорского Университета Св. Владимира, 1894. – 232 с.
4. Zbiór praw litewskich od roku 1389 do roku 1529. Tudzież rozprawy sejmowe o tychże prawach od roku 1544 do roku 1563 / A. Działyński. – Poznań : Drukarnia na Garbarch, 1841. – 542 p.
5. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні : навчальний посібник. У 3-х книгах / В. І. Ульяновський. – К. : Либідь, 1994. – Книга 2. – Середина XV – кінець XVI століття. – 256 с.
6. Історія релігії в Україні : навчальний посібник / А. М. Колодний, П. Л. Яроцький, Б. О. Лобовик та ін. – К. : Т-во «Знання», КОО, 1999. – 735 с.
7. Konfederacja warszawska, 28.I.1573. – Text / [E-resource]. – Mode of access: <http://www.literatura.hg.pl/varsoconf.htm>
8. Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні : навчальний посібник. У 3-х книгах / В. І. Ульяновський. – К. : Либідь, 1994. – Книга 2. – Середина XV – кінець XVI століття. – 256 с.
9. Архив Юго-Западной России : в 35 т. / издаваемый временной комиссией для разбора древних актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Киев : Типография Т. Г. Корчак-Новицкого, 1904. – Т. 10. – Ч. 1. – Акты, относящиеся к истории православной церкви в Галиции и извлеченные из львовских архивов (1423 – 1417 гг.). – 967 с.
10. Привілеї національних громад міста Львова (XIV–XVIII ст.) / упорядник М. Капраль, наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст [2-ге виправлене видання]. – Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка ; Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, 2010. – 576 с.
11. Статут Великого княжества Литовского 1588 года / [Электрон. ресурс] // История Беларуси IX–XVIII веков / подг. О. Лицкевич. – Мн., 2002–2003. – Режим доступа : <http://starbel.narod.ru/statut1588.htm>.

ЕПІСТЕМА ЯК ПРОБЛЕМА ЕВРИСТИКИ ПРАВА

Костенко О.Б.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії права та держави Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Як у середині власної природи, так й за її межами людина приречена шукати джерело виникнення *нового*. І якщо евристика постає як філософія самої актуальності, що концентрує у собі проблематику вічного переосмислення природи того, що було, є й буде або повинно стати *новим*, то евристика права робить спробу знайти відповідь щодо виникнення, створення, функціонування та зникнення *нового* правового знання як феномену правової реальності. Евристика права таким чином постає як методологія актуалізації *нового* у всесвіті права. На сьогодні проблематика евристики права репрезентовано в юридичній науці на рівні лише функціонального підходу, тобто в межах визначення евристичної функції правової або державно-правової теорії. Це суттєво обмежує філософське пізнання природи права як безпосередньо евристичного феномену.

Сьогодні й навіть вже переосмислений, оновлений світ знову вимушений постійно ідентифікувати себе, шукати критерії *нової* орієнтації та діяльності в незнайомості, першовідкритості своєї зміненої природи. Доля будь-якої людини незбагненно сполучається з цим світом, непередбачуваність якого вступає в конфлікт з тим, що було цим світом раніше. Людина залишається між чимось *новим* та й тим, що зберігається в його нормативній пам'яті. Осмислення відображення світу правовим світом, реальності правовою реальністю завжди запізнюється. Тому людина якусь мить шукає своє

натхнення у нормативному відображенні своєї природи. Ось чому закон відображення завжди хоче бачити власну красу у нормативності. Світ права стає минулою долею людини, долею, що зупиняється у просторі «текстуального» часу. Але чи прекрасна мить, що зупинилася? Проте хтось нагадує нам: те, що пройшло в будь яку мить може стати мертвим. Зникає віра в істинність нормативного відображення всесвіту. Знову панує сумнів щодо розумності відображення людиною власної природи. Сумніви людини стають сумнівом світу права. Так неминуче у власній нормативній долі на людському роздоріжжі стикаються минуле, сьогодення та майбутнє. Сумнів стає принципом як буденного, так й філософського розуму. Сумнів стає способом осягнути метафізичну прірву між реальною долею людини та її нормативним відображенням у людській мрії. Тому міра правди в цьому відображенні є ціною людської долі. Певним критерієм цієї міри може бути природа нашого запитування, в якому розум розкриває своє парадоксальне призначення. Правопізнання постає як перманентне запитування «вічною» людиною щодо вичерпаності своїх можливостей пізнати власну істину. Ми дивимосся на сьогодення скрізь призму власної вічності. Діалектична природа цього шукаючого запитування полягає у загальній, безперервній пізнавальній активності людства, у постійній необхідності осягнення та прояснення людиною своєї правової природи. Правозапитування постає як природна, соціальна та наукова форма пізнання з її евристичною, інструментальною та прогностичною функціональністю. Правопізнання зустрічає власні внутрішні закономірності у їх проблемності та парадоксальності. Тому природа *нового* правового знання, його методологічний вимір, практична дієвість призводять до збагачення наукової картини світу, культурного та ціннісного континууму цивілізації. Звідси можна зробити висновок, що навіть простір *нового* в його загально-філософському, універсальному розумінні також знаходить свою власну залежність від правопізнання. Правопізнання стає сферою актуальної потенційності безлічі раціональних та позараціональних сил в єдності їх взаємодії та непередбаченості результату. Пошук витоків, вихідних засад праворозуміння, напрямків та можливостей розвитку права, спроби системної побудови усіх первинних правових аксіом, реконструкція як історично фіксованих так й гіпотетичних уявлень про природу права, осмислення внутрішнього взаємозв'язку старого та *нового* у правовій реальності є фундаментальним чинником розвитку суспільства. Оновлююча, а іноді й революційна сила права, спрямованість на творчу реалізацію постає гарантією розуміння самої суті людської свободи. *Новий* рівень правопізнання відкриває перспективи інтегрованого і гармонізованого соціального руху суб'єктів права, трансформацію колективних структур, а також різноманітні можливості індивідуального розвитку людини. Ці можливості у свою чергу зворотно впливають на евристичний зміст методології праворозуміння, напрями, алгоритми та програми правопізнання. Зміст цих програм стає більш авторським, а пізнання різних форм нормативності стає більш інструментальним та дієвим. Усе це визначає важливе значення евристики права у філософії права, а тому її особливе місце у системі як юридичних, так й інших наук та навчальних дисциплін, об'єктами пізнання і вивчення яких є природа права. Але саме евристика праворозуміння постає епістемологічною основою евристики права.

Але чи можливе само по собі евристичне праворозуміння? Що буде його безпосередньою епістемою? Що стане гарантією його праксіологічності? Чи буде дієвим евристичне випробування права сумнівом, парадоксом, катарсисом на розумність, справедливість, істинність та правильність?

І якщо евристика постає як методологія актуалізації *нового* у всесвіті, тому можна говорити й про пошук самого закону - номосу (νόμος) творчої думки як засади її імперативного визнання. Саме у евристичній містерії й перетворюється номос (νόμος) в *неос* (νέος) як квінтесенцію, серцевину творчого одкровення. Саме *неос* постає як епістема, парадигма, принцип початку, виникнення, відкриття, прориву, стрибка, еволюції, розвитку, але й одночасно телеологічною засадою самореалізації *нового*. Тому якщо праворозуміння шукає відповідь щодо буття свого *нового* змісту, цілей та форм

проявів у реальності, то саме **неос** права й постає як епістема евристичного праворозуміння. Але чи зможе знайти евристика права закон закономірностей або чудо виникнення *нового* у правовій реальності? У чому **неос** права? Які філософські межі *нового* правового запитування? Чи може бути взагалі унормовано *нове*? І якщо нормування є ідеальним прагненням до консерватизації необхідності, то чи існує закон самозбереження *нового*? Чи справедливо *нове*? Яка правда зможе примирити старе й *нове*? Чим є **неос** як епістема евристичного праворозуміння?

Неос це ейдос:

- думки в єдності її божественної субстанціальності та нескінченності її понятійної, духовної, природної та естетичної форми. При цьому реальність думки може розглядатися у квантовій, монадній, холональній та інших онтологічних проекціях;

- реальної ілюзорності, що незадоволена, несподівана та непередбачувана, яка іронізує, дивує й сумнівається;

- істини живої, конкретної, замкнутої на «тут і зараз», що відкриває у собі *нове* як своє інше, як необхідний підсумок вільного розуміння розтягнутої у вічності власної закономірності;

- відкриття (*ανοιγματος*), фізичної відкритості, фактичної проникності, емпіричної прозорості всьому у собі й поза себе;

- свободи, вільної негації, суб'єктивної ідеальності, заперечення необхідності як відповідальності, критичного ставлення до нормативної правильності;

- антагонізму, перманентної війни, гераклітовського полемосу Я як реального суб'єкта з власною ідеально-об'єктивною тотожністю у будь-якому іншому соціальному вимірі;

- виклику владі, будь-якій владі як закону закономірності, закону панування, анархічному виклику навіть потенційності влади самого себе...

Неос права:

- є нормативною діалектикою ідеї;

- є розумним виміром свободи, що увібрала в себе дух справедливості. Але лише божя справедливість здатна гарантувати, врівноважувати та оновлювати людську реальність;

- є фокусом всіх нормативних інтенцій, нормативною свідомістю будь-якої реальності;

- є актом, дією норми як метафізичного суб'єкта з метою самовідкриття, виявлення власної неповноти, відносності та незавершеності;

- зобов'язує норму шукати свою власну, але найсправедливішу реальність, в якій буде дійсною лише її власна свобода.

ІДЕЯ СИСТЕМИ У ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ГЕОРГА ВІЛЬГЕЛЬМА ФРІДРІХА ГЕГЕЛЯ

Костицька С.В.

(студентка юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

Праця «Філософія права» Г. В. Ф. Гегеля – це синтез філософського політико-правового доробку мислителя, що найбільш повно віддзеркалює ідею права та правової держави як кульмінаційної точки розвитку людського суспільства. Це дослідження не лише можна назвати «вищою сходинкою німецького ідеалізму» [1, с. 393], а й найбільш значним діалектичним переосмисленням права як цілісної системи.

Гегель аналізує феномен права через дві єдині та взаємопов'язані його сторони – поняття та його існування, які у своїй нероздільності утворюють ідею права [2, с. 59]. Діалектика як єдино істинний спосіб пізнання та методологічний базис доктрини Гегеля